

kıştıkları, çeşitli tuzaklarla ve yalan vadilerle onları dinlerinden döndürmeye çalıştıkları, müminlere amellerinin daha güzeli ile karşılık verileceği, kâfirlere ise uydurdukları şeylerden dolayı hesap sorulacağı bildirilmiştir. Bu ilk âyetlerin arkasından münafıklardan söz edilmiş ve onları bekleyen acı sona işaret edilmiştir (âyet 10-13). Daha sonra (âyet 14-22), inanmak istemeyenlerin her zaman peygamberlere düşman oldukları ve onları göçe zorladıkları, fakat sonuçta kâfirlerin ilâhî cezaya çarptırıldıkları, nitekim yeryüzünde görülen şehir harabeleri ve o eski görkemli yapıların, gerçeklere kulak tıkayan, azgınlık yapıp yoldan çıkan ve bu yüzden helâk olan inkârcı kavimlerden geriye kalmış ibretli eserler olduğu ifade edilmiş; Allah'ın yaratılışı tekrar tekrar yenileyerek vücuda getirdiğine ve O'nun hükmünden kaçıp kurtulmanın mümkün olmadığına dikkat çekilmiştir. Hz. Nüh, Hz. İbrâhim, Hz. Lût gibi bazı peygamberlerin kısıssalarına temas edilen âyetlerde (23-44) ise akli olanların ibret alacağı olaylar ve acı sonuçları gözler önüne serilerek müminlere güven ve ümit verilmiş, imansızlara ve zalimlere de başlarına gelecek felâketler ve musibetler hatırlatılmıştır.

Allah'ın vahiy yoluyla insanları aydınlatması, onları kötü yollardan ve bilgisizliğin karanlığından korumak içindir. Müminler kitabı okuyarak ve ibadet edip namaz kılarak arınırlar, ruhen yükselip olgunlaşırlar. Ehl-i kitap olanlar, müşrikler gibi inatçı ve inkârcı değillerdir. Onlar kitap ve vahyin ne olduğunu bilir ve anlarlar. Peygamber, Kur'an'dan evvel herhangi bir kitap okumuş değildir, üstelik yazı yazmayı da bilmiyordu. Kur'an'da iman edenler için hem rahmet, hem de öğüt vardır (âyet 45-51).

Bâtil ve anlamsız şeylere inanıp Allah'ı inkâr edenler zarara uğrayacaktır. Allah huzurunda her şey gün gibi açığa çıkacaktır. Kâfirler, Hz. Peygamber'den azabın kendilerine hemen gelmesini istediler. Halbuki azabın muayyen bir vakti vardır ve onlara ansızın gelecektir. Herkes ölümü tadacak ve Allah'ın huzurunda hesap verecektir. Müminlerin, yurtlarından ayrıldıkları takdirde geçim sıkıntısı ve açlık korkusuna kapılmaları için bir sebep yoktur. Çünkü Allah kullarından dilediğine rızık bol bol verir, dilediğine de darlaştırır. Gökten yağmur indirip ölü toprağa can veren de O'dur (âyet 52-63).

Allah'a ve âhiret gününe iman edenler bu dünyanın geçici olduğunu bildikleri için daima Hak'ın rızasını gözetirler, âhiret hayatına önem verirler. Onlar darda kaldıkları zaman Allah'a yalvaran, rahata kavuştukları anda Allah'ı bırakıp puta tapanlara benzemezler. Allah'a karşı yalan uydurandan ve gerçek kendisine açılduktan sonra onu inkâr edenenden daha zalim bir kimse olmaz (âyet 64-68).

Ankebût sûresi, Allah'a inanan ve Allah yolunda sıkıntılara göğüs geren gerçek müminlerin Allah'ın himayesinde olduklarını ve Allah katında yüksek bir mevkiye sahip bulduklarını müjdeleyen âyetle sona erer.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kesîr, *Tefsîr*, V, 307-340; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, XV, 367-386; Süyûtî, *Tenâsûku'd-dürrer fi tenâsûbi's-süver* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1406/1986, s. 109; a.m.f., *el-İlkân*, I, 20; Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, VI, 392-425; Elmalılı, *Hak Dîni*, V, 3761-3792; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, İstanbul (1955) 1980, I, 451-461; Kâsimî, *Me'hâsinü't-te'vil*, Beyrut 1398/1978, XIII, 135-163; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefsîrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, XXI, 199-261; XXII, 5-37; Seyyid Kutub, *Fi Zılâli'l-Kur'ân*, Beyrut 1405/1985, V, 2717-2752; J. Ruska, "Ankebût", *IA*, I, 453; a.m.f., "Ankabût", *El*² (İng.), I, 509; Zuhûr Ahmed Azhar, "el-'Ankebût", *IDMİ*, XIV/II, s. 320-321.

EMİN IŞIK

ANLAŞMA

(bk. SULH).

ANNÂBE

(bk. BONE).

ANNÂZİLER

(بنو ناز)

İran-Irak sınırındaki bölgede
991-1117 yılları arasında
hüküm süren bir İslâm hânedanı.

Arapça *anz* (keçi) kelimesinden türeyen *annâz* "keçi tüccarı veya çobanı" anlamına gelir. Bazı tarihçiler hânedanın aslen Şâzencan aşiretine mensup olduğunu ve bu aşiret arasında böyle bir kelimenin bilinmediğini ileri sürerek kelimenin *ayyâr* şeklinde okunması gerektiğini iddia etmişlerdir.

Hânedanın kurucusu olan Ebû'l-Feth Muhammed b. Annâz 991-1010 yılları

arasında Hulvân'da hüküm sürmüştür. 997'de Dakükâ'yı da ele geçiren Ebû'l-Feth 1002'de Mezyediler'e karşı düzenlenen bir sefere katıldı, daha sonra Büveyhî veziri Amîdülcüyüş Ebû Ali Hasan b. Ebû Ca'fer'in hizmetine girdi. 979-1014 yılları arasında Hemedan ve Dînever bölgesine hâkim olan Bedr b. Hasanveyh, Hulvân ve Karmîsîn'i (Kırmansâh) zaptedince, Beredân Kalesi ve Dicle'nin doğu yakasındaki bazı şehirlerin hâkimi Râfi' b. Makn'ın yanına sığındı. Bedr, Râfi'in üzerine asker sevkedince de Bağdat'a Amîdülcüyüş'un yanına gitti (1006). Vezir onu iyi karşıladı, kendisine hil'at giydirdi ve yardım edeceğine söz verdi. Ebû'l-Feth 1010'da Hulvân'da öldü, yerine oğlu Hüsâmüddevle Ebû's-Şevk Fâris (1010-1046) geçti. Ancak kardeşlerinden Mühelhil Şehrizor'da, Sürhâb da Bendenîcîn'de bağımsız olarak hüküm sürdüler.

Hüsâmüddevle Ebû's-Şevk'in otuz altı yıl devam eden emirlik dönemi, hânedan üyeleri ve komşu emirlerle mücadele içinde geçmiştir. İlk olarak Mezyediler'e karşı başlatılan bu mücadele kısa bir müddet sonra yerini barışa bıraktı ve iki aile arasındaki münasebetler zamanla daha da gelişti. Bedr b. Hasanveyh'in 1014'te öldürülmesinden sonra harekete geçen Ebû's-Şevk, Şemsüddevle'nin Rey'de bulunmayışından faydalanarak Karmîsîn'i ele geçirdi. Lur (Lor) ve Şâzencan kabileleri de onun kontrolü altına girdi. Büveyhîler'den Şemsüddevle Hemedan'a döndü ve bir savaş sırasında esir aldıkları Bedr'in torunu Tâhir b. Hilâl'i serbest bırakarak buna tepki gösterdi. Şemsüddevle, Ebû's-Şevk'e karşı harekete geçtiyse de İbn Sinâ'nın da şahit olduğu Karmîsîn yakınlarında vuku bulan savaşta yenildi. Tâhir derhal Ebû's-Şevk'in üzerine yürüdü ve onu Hulvân'a geri çekilmeye zorladı. Daha sonra iki aile arasında barış sağlandı ve akrabalık kuruldu. Fakat Ebû's-Şevk hiç beklenmedik bir zamanda hücum ederek Tâhir'i öldürdü (406/1015-16).

Daha sonra Ebû's-Şevk, Hemedan'ı kuşatıp Dînever ve Esedâbâd'a hücumla geçen ve Musul'u ele geçiren Oğuzlar'a karşı seferber oldu. Büveyhîler'den Celâlüddeve'nin yardımıyla onları durdurdu (1029). Ertesi yıl Ukaylîler'i yendi ve Dakükâ'yı zaptetti. 430'da (1038-39) ise tekrar Karmîsîn'i, Hulencân ve Erenbe kalelerini işgal etti. 1040'ta Ebû's-Şevk'in Dînever valisi olan oğlu Ebû'l-Feth ile kardeşi Mühelhil arasında vu-

ku bulan savaşta Ebü'l-Feth mağlûp oldu ve esir düştü. Bu gelişmeler üzerine Ebü's-Şevk kardeşine karşı harekete geçti. Mühelhil, Hemedan hâkimi Alâüddeve b. Kâkeveyh'ten yardım istedi. Alâüddeve de Dinever, Karmîsîn ve diğer bazı yerleri kuşattı. Ebü's-Şevk kardeşi Sürhâb'ın da Dakükâ'yı muhasara ettiğini öğrenince Büveyhî Celâlüddeve'den yardım istedi. Ancak bu yardım gerçekleşmedi. Ebü's-Şevk ile Mühelhil arasındaki mücadele Celâlüddeve'nin müdahalesiyle bir müddet durakladı. Fakat Mühelhil Ebü'l-Feth'i serbest bırakmayı reddedince düşmanlık yeniden alevlendi ve Ebü's-Şevk 1040 ve 1042'de tekrar kardeşinin üzerine yürüdüyse de hiçbir sonuç elde edemedi.

Büveyhî Celâlüddeve 1043'te ölünce Annâzîler Selçuklular'ın tehdidiyle karşılaştılar. Tuğrul Bey, İbrâhim Yinal kumandasındaki Selçuklu ordusunu Annâzîler üzerine sevketti. Hemedan valisi şehri terketmek zorunda kaldığı gibi Ebü's-Şevk de Dinever'den Karmîsîn'e kaçtı ve daha sonra Sîrvân Kalesi'ne sığındı. Mühelhil Selçuklular'a karşı kardeşiyile anlaşmasına rağmen İbrâhim Yinal'ın ilerlemesini durduramadı. İbrâhim Yinal Hulvân ve Mâhîdeşt'i ele geçirip Hulencân'a saldırdı. Ebü's-Şevk bundan kısa bir süre sonra Sîrvân'da öldü (Ramazan 437/ Nisan 1046).

Annâzîler bu defa Mühelhil'in etrafında toplandılar. Fakat Sa'dî b. Ebü's-Şevk amcasına darıldığı için İbrâhim Yinal'a katılmaya karar verdi ve ona mektup yazıp bu isteğini bildirdi. O da bunu kabul etti ve babasına ait şehirlere hâkim olmasını sağlayacağına söz verdi. Sa'dî Şazencân aşiretine mensup bir toplulukla İbrâhim Yinal'a katıldı ve Hulvân'da onun adına hutbe okuttu (Ağustos 1046). Sa'dî burada birkaç gün kaldıktan sonra Mâhîdeşt'e döndü. Bunun üzerine Mühelhil Hulvân'ı işgal ederek İbrâhim Yinal adına okunmakta olan hutbeye son verdi. Sa'dî daha sonra Oğuzlar'ın yardımıyla Hulvân'a hâkim oldu ve amcasının üzerine yürüdü, fakat esir düştü. Ancak Sürhâb'ın âsi oğlu Sa'dî'yi bir müddet sonra serbest bıraktı. İbrâhim Yinal gönderdiği kuvvetlerle Aralık 1047'de Sürhâb'ın topraklarını da ele geçirdi. Oğuzlar daha sonra Bâcîsrâ'dan iki fersah uzakta karargâh kurmuş olan Sa'dî'ye baskın düzenlediler. Sa'dî ve adamları perişan bir halde dağıldılar. Oğuzlar Deskere, Bâcîsrâ, Hârûniye, Kasr-ı Sâbûr ve o yöredeki diğer kasaba ve köyleri yağ-

maladılar. Sa'dî önce Deyâlî'ye, daha sonra Dübey b. Mezyed'in yanına gitti ve orada kaldı. İbrâhim Yinal Annâzîler'in önemli kalesi Sîrvân'ı bir süre kuşattıktan sonra zaptetti. Mühelhil Sultan Tuğrul Bey'e itaat arz edince (1050) Tuğrul Bey Annâzîler'i yeniden yerleştirdi. Buna göre Mühelhil Sîrvân, Dakükâ, Şehrizor ve Samgan'da, Sürhâb Diz-i Mâhîki'de, Sa'dî ise Râvendân'da hüküm sürecekti.

Sa'dî 440 (1048-49) yılında İbrâhim Yinal'dan eman* alınca Dübey b. Mezyed'den ayrılıp onun yanına hareket etti. Bu arada Deskere'yi ele geçirdi, Bağdat'tan gönderilen kuvvetleri mağlûp ettikten sonra Ba'kübâ yakınlarındaki kasaba ve köylere kadar ilerledi ve hutbeyi İbrâhim Yinal adına okuttu. 1053'te amcası Mühelhil'i mağlûp etti ve oğluyla beraber esir aldı. Bunun üzerine Büveyhî hükümdarı el-Melikü'r-Rahîm, Sa'dî'ye karşı asker sevkettiyse de hiçbir sonuç elde edemedi.

Mühelhil'in esir düşmesi üzerine Bedr Sultan Tuğrul Bey'in yanına giderek babasının serbest bırakılması için yardım istedi. Tuğrul Bey de Sa'dî'den yanında rehin tuttuğu oğluna karşılık Mühelhil'i salıvermesini teklif etti. Ancak Sa'dî bu teklifi reddederek el-Melikü'r-Rahîm'e tâbi oldu. Bunun üzerine Tuğrul Bey, İbrâhim b. İshak ve Saht-Kemân kumandasında gönderdiği orduyla Sa'dî'ye ağır bir darbe indirdi. Sa'dî perişan bir halde Rûşen-Kubâd Kalesi'ne çekildi (445/ 1053-54). Mühelhil muhtemelen bu sırada ölmüştür. Oğuzlar 1054'te kaleyi kuşattıllarsa da bir sonuç alamadılar.

Tuğrul Bey'in 18 Aralık 1055'te Bağdat'a girmesi ve Büveyhî hâkimiyetine son vermesinden sonra kaynaklar Annâzîler hakkında bilgi vermezler. Ancak İbnü'l-Esîr 495 (1101-1102) senesi olaylarından bahsederken Mühelhil'in torunu Sürhâb b. Bedr'in bu yıl Huftîzgân Kalesi'ni ele geçirdiğini ve Salgurlu Türkmenleri'nden Karabulî ile yaptığı savaşta mağlûp olup yirmi adamıyla bir dağa kaçtığını ve Türkmenler'in, Dakükâ ile Şehrizor hariç, bütün ülkesini ele geçirdiklerini kaydeder. Sürhâb b. Bedr daha sonra tekrar Huftîzgân'a hâkim oldu. Onun Şevval 500'de (Haziran 1107) ölümü üzerine yerine oğlu Ebü Mansûr geçti.

İbnü'l-Esîr Annâzîler'in 130 yıl hüküm sürdüklerini kaydeder ki buna göre Ebü Mansûr, 511 (1117) yılında yıkılan bu hânedanın belki de son emîridir. Ancak VI.

(XII.) yüzyılın ikinci yarısında Afşarlar'a tâbi olarak Hûzistan'da hüküm süren Şümle ile Lûristan'da hüküm süren Sürhâb b. Annâz'ın bu hânedana mensup oldukları kabul edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (trc. Abdülkerim Özaydın), İstanbul 1987, IX, 159, 173, 174, 182, 196, 197, 198, 206-207, 291, 306-307, 355, 359, 375-377, 394, 398, 401-406, 408-410, 415, 418, 446, 450; X, 283, 351; Münecimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr*, İstanbul 1285, II, 503; C. E. Bosworth, *The Medieval History of Iran Afghanistan and Central Asia*, London 1977, V, 80, 82; a.mlf., "The Political and Dynastic History of the Iranian World, A.D. 1000-1217", *CHIr.*, V, 24, 42, 112; Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri Salgurlular*, Ankara 1975, s. 32; "Fâris", *IA*, IV, 469; V. Minorsky, "Annâzids", *EL²* (İng.), I, 512-513; K. M. Ahmad, "Annâzids", *ELr.*, II, 97-98.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

ANNE

(bk. ANA BABA).

ANS (Benî Ans)

(بنو عانس)

Yemen'in Necid bölgesinde yaşayan bir Arap kabilesi.

Mezhic'in bir kolu olan ve Kahtânîler'e mensup bulunan Ans kabilesinin kurucusu Ans b. Mâlik'in (Mezhic) nebebi Kehlân b. Sebe'e dayanır. Yemen Necd'inde Beynûn ve çevresinde yaşayan bu kabilenin müslüman oluşuna dair kaynaklarda bilgi yoktur. Yalnız Ans kabilesinden Rebîa b. Revâ'nın Medine'ye gelip Hz. Peygamber ile görüştüğünden sonra müslüman olduğu ve yurduna dönmek üzere Medine'den ayrıldıktan birkaç gün sonra yolda vefat ettiği bilinmektedir. Bu kabilenin mensup olduğu Mezchicoğulları'nın da İslâmiyet'i kabul edişine dair bilgi verilmemektedir. Mezhic'in kollarından olan Murâd ve Zübeyd kabilelerinin İslâm'a girişleri anlatılırken Ferve b. Müseyk el-Murâdî'nin Mezhic'in kollarına vali, Hâlid b. Saîd b. Âs'ın da zekât âmilî olarak tayinlerinden söz edilmesi, Ans kabilesinin onlarla birlikte İslâmiyet'i kabul ettiklerini hatıra getirmektedir.

Ans kabilesi ilk devir İslâm tarihinde bazı mensupları dolayısıyla meşhur oldu. Mekke devrinde müslüman olan Yâsir ile oğlu Ammâr bu kabilenin Yâm koluna, San'a'da peygamberlik iddiasın-